

Munkatársak: Czövek Attila, Rupnik László, Szöllösi Szilvia, Holl Balázs és Pusztai Sándor. Az ásatáson részt vettek Bóza Anikó, Schneider Ágnes és Tóth Farkas Márton régészhallgatók (ELTE-BTK Régészettudományi Intézet).

CZAJLIK ZOLTÁN

24. Bátaszék, Kálvária

(Tolna megye) R, B, LT, Rő, Á

Az 56. sz. út tervezett ívkorrekciója miatt megelőző feltárást végeztünk két ásatási idényben 2007. augusztus 6. és 2008. február 28., ill. 2008. június 11–25. között, melynek eredményeképpen 27 698 m²-en 1348 objektumot azonosítottunk.

A lelőhelyen feltárt legkorábbi objektumok (gödrök és kutak) a rézkorra keltezhetőek, és szinte kivétel nélkül a lelőhely legalacsonyabban fekvő, ma már vizenyős területén, illetve annak közvetlen környezetében helyezkedtek el. A geológiai vizsgálatok alapján ez a vizenyős terület egy lefűződött holtágból jött létre és a rézkort leszámítva mindig posványos, vizenyős terület volt, bár nem egyforma mértékben. Az ásatási területen több helyütt szórványként középső bronzkori kerámiatöredékek kerültek elő (seprűdíszes és mészbetétes edénytöredékek), míg a lelőhely déli részén egy késő bronzkori (halomsíros kultúra), szórt szerkezetű, falusias település képe bontakozott ki.

Gyakorlatilag a teljes felületen végighúzódtott egy római kori kelta település földfelszínre épített, oszlopos szerkezetű és félig földbe mélyített alapú épületekből (veremházak), különböző rendeltetésű gödrökből, kemencékből és kutakból álló részlete, amelyet É-ről egy ma is meglévő vízfolyás határolt. A település kialakulása a római kor szárazabb klímájának köszönhető. Az ásatás során sikerült azonosítani a település központi zónáját. A római kori objektumokból ép és töredékes agyagedények, csonteszközök, őrlőkötőredékek és fémtárgyak (ékszerek és eszközök) láttak napvilágot. A rendkívül nagyszámú kerámia-leletanyagban nagyon sok olyan fazék és mély tál található, amely magán viseli a korábbi időszak edénykészítési és díszítési sajátosságait: duzzadt peremkialakítás, grafit felhasználása, seprűzés. Mindezek után a Kr. u. 1–2. századi kelteztést tartjuk elfogadhatónak, hozzátéve, hogy a település megélhetette a 4. századot is (egy Constantinus dinasztia korából való érme került elő az egyik épület betöltéséből).

A lelőhely D-i, legmagasabban fekvő részén Árpád-kori falusias település nyomait azonosítottuk, melynek viszonya még nem tisztázott a közelben fekvő Cikádori Apátsággal.

Munkatársak: Cséki Andrea, Herendi Orsolya, Majerik Vera, Nicklas Larsson és Zandler Krisztián régészek; Bárdos Nándor, Borbély Zsuzsanna, Farkas Gábor, Hatos János, Kékegyi Dorottya, Melis Eszter, Purtzl Bernadett, Szabó Domán, Rácz Viktória és Víg Anita régésztechnikusok.

MAGYAR ZSOLT – CZIFRA SZABOLCS

25. Bedegkér, Alsó-Halastó-dűlő

(Somogy megye) Kö

A lelőhelyről 1996-ban készített légi felvételeket Otto Braasch, de az azonosítás nehézségei miatt csak most ismerhettük meg a pontos koordinátákat. A Pécsi Légitérési Tékában őrzött képeken egy nagy sírszámú soros temető, nagyméretű gödrök nyoma és egy világos folt – a templom maradványai – láthatók. A lelőhely Bedegkértől D-re, 1,5 km-re egy É felé lejtő, két oldalról forrásokkal övezett domboldalon található és a középkori Bedeg újkori leírásokból is ismert templomát jelöli. A templom tájolása DNY–ÉK, hossza kb. 15 m, szélessége 7–7,5 m, falvastagsága 1 m körüli, szentélye poligonális záródásúnak tűnik. Az épület körüli temetőből 250–300 sír azonosítható, de további temetkezéseket jeleznek a nagyobb méretű, sötét elszíneződések. A légi fotó alapján nem lehet eldönteni, hogy a képen elkülöníthető sírfoltok a templom körüli temetőhöz vagy egy a templomnál korábbi, soros temetőhöz tartoznak. 2008. december 2-án végzett terepbejárásunk szerint az épület és a templom körüli temető helyét apróra tört, vörös színű téglák és habarcsdarabok, néhány nagyobb mészkődarab és apróra tört embercsontok jelezték. A lelőhely egyik határát a domboldal É-i irányban meredek leszakadása jelöli, ez a légi fotón azonosított temető szélével egybevághat. Kerámia nem került elő, a templomhoz tartozó település azonosítását pedig a felszínen hagyott kukorica nem tette lehetővé.

K. NÉMETH ANDRÁS – SZABÓ MÁTÉ

26. Beloianisz, Bolondvár

(Fejér megye) B

A Bolondvár 1951-ig Ercsi határába esett, az egykori Göböljáráspusztától ÉK-re, a korábbi irodalomban ehhez kapcsolva szerepelt. Ekkor alapították Ercsi határának egy részén Beloianisz községet. Azóta a Bolondvár területe is az újonnan kialakult község határához tartozik.

A Bolondváron 1949-ben jártam, vázlatosan felmértem és ismertettem, a korábbi irodalmi adatokkal együtt.¹ 1949-ben a vár teljes platója még művelés alatt állt, a szántóföldön sok bronzkori cserép volt található. A cserepek közelebbi meghatározására nem került sor, a többi Fejér megyei várral kapcsolatban ezt is a bronzkor második felébe (mai ismereteink alapján a Vatya-kultúrába) soroltam. 2008. február–március hónapokban három napi terepmunkával részletesebben mértem fel, feleségem segítségével. (Lásd az illusztrációt a következő oldalon!) A Bolondvár 1952-ben közölt leírása nagyjából megegyezik a mostani felmérés eredményeivel, az alábbiakban az új felmérést veszem alapul.

A Bolondvár az Ercsi–Pusztaszabolcs közötti vasútvonal közelében, attól K-re 150 m-re, Beloianisz község

¹ NOVÁKI Gy.: Fejér megye őskori földvárjai. ArchÉrt 79 (1952) 9., 12., 14.